

בין המצרים, תשעה באב, ט"ו באב

גיליון מס' 1

א. בין המצרים, שלשת השבועות

כינוי ל-21 הימים (=שלושה שבועות) שבין י"ז בתמוז (ראה להלן) לתשעה באב (ראה להלן). ימים אלו נקראים כך על שם הכתוב: "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה א', ג'), מיצר – מלשון גבול, וכן צרה ומצוקה. ימים אלו נקראים גם: **שלושת השבועות**. בימים אלו נוהגים, בעיקר בני אשכנז, במנהגי אבלות על חורבן בית המקדש, כגון: לא מתגלחים ולא מסתפרים, לא מתחתנים, נמנעים משירה משמחת ונגינה, ועוד (וראה להלן) – **שבוע שחל** (בו).

ב. י"ז בתמוז, הצום הרביעי

תענית ציבור הפותחת את "**בין המצרים**" (ראה לעיל), היא נקראת: "**צום הרביעי**" (זכריה ח', י"ט) כי חודש תמוז הוא החודש הרביעי מניסן. הצום מתחיל בעלות השחר ומסתיים עם צאת הכוכבים. חז"ל (תענית כו, ב) מנו מספר צרות שאירעו ביום זה לעם ישראל, והם: 1. משה רבנו שבר את שני הלוחות לאחר חטא העגל. 2. בוטל קורבן התמיד בבית המקדש השני בזמן החשמונאים בעת המצור על ירושלים. 3. ה**ובקעה חומת ירושלים** לפני חורבן בית המקדש השני. 4. אפוסטומוס הרומאי שרף את התורה. 5. הועמד צלם בהיכל של בית המקדש (יש מספר דעות מתי דבר זה קרה). מיום זה מתחילים בני אשכנז במנהגי אבלות על חורבן בית המקדש (ראה לעיל- **בין המצרים**).

ג. תלתא דפורענותא (שלוש של פורענות)

כינוי לשלוש הפטרות העוסקות בדברי תוכחה ו**פורענות**, נהוג לקרוא אותן **בשלוש השבתות** שבימי "בין המצרים" (ראה לעיל).

ד. שבת חזון

השבת שלפני תשעה באב. היא נקראת כך על שם המילה הפותחת את ההפטרה הנאמרת בה: "**חזון** ישעיהו בן אמוץ" וכו' (ישעיהו א', א').

ה. תשעת הימים, שבוע שחל בו

תשעה ימים שבין ראש חודש אב לתשעה באב, בהם מוסיפים על מנהגי האבלות על חורבן בית המקדש שהחלו בי"ז בתמוז. נהוג בהם שלא לאכול בשר, לא לשתות יין, לא לכבס,

למעט בשמחה, ועוד. בני עדות המזרח מתחילים לנהוג במנהגי האבלות רק **בשבוע שחל בו** תשעה באב (ראה להלן), ויש מנהגי אבלות שהם מתחילים לנהוג בהם כבר בראש חודש אב.

גיליון מס' 2

א. תשעה באב, הצום החמישי

תענית ציבור ביום **התשיעי** של חודש **אב**, היא נקראת: **"הצום החמישי"** (זכריה ח', י"ט), כי חודש אב הוא החודש החמישי מניסן. התענית מתחילה בשקיעת החמה, ומסתיימת למחרת בצאת הכוכבים. ביום זה מגיעים לשיאם מנהגי האבלות על חורבן בית המקדש. חז"ל (תענית כ"ו, ב') מנו מספר אירועים קשים שאירעו לעם ישראל בתשעה באב: 1. נגזר על בני ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ-ישראל כעונש על חטא המרגלים. 2. נחרב בית המקדש הראשון. 3. נחרב בית המקדש השני. 4. נלכדה ביתר בימי מרד בר כוכבא ברומאים. 5. ירושלים נחרשה ונהרסה ע"י הרומאים

ב. מגילת איכה, קינות

מגילת איכה - אחת מ-5 המגילות המופיעות בתנ"ך, היא חוברה על ידי ירמיהו הנביא. לאחר תפילת ערבית בליל ט' באב נהוג לשבת על הארץ ולקרוא אותה. כמו כן, אומרים (גם בבוקר למחרת) **קינות** - פיוטים על חורבן ירושלים, בית המקדש, והצרות שאירעו לעם ישראל.

ג. סעודה מפסקת

הסעודה האחרונה הנאכלת לפני תחילת הצום בתשעה באב. נהוג לאכול בה מאכלים מיוחדים.

ד. ברכת נחם

תפילה קצרה הנקראת כך על פי המילה הראשונה הפותחת אותה. היא נאמרת בתפילת מנחה של תשעה באב, בברכת "בונה ירושלים" בתפילת שמונה עשרה, יש האומרים אותה בכל 3 התפילות. בתפילה זו מזכירים את חורבן ירושלים, ומתפללים לראות **בנחמתה** ובניינה.

ה. שבת נחמו

השבת הראשונה שלאחר תשעה באב. היא נקראת כך על שם המילה הפותחת את ההפטרה הנאמרת בה: **"נחמו נחמו עמי"** (ישעיהו מ', א'). (וראה להלן - **שבע דנחמתא**).

ו. שבע דנחמתא

שבע הפטרות **נחמה** מספר ישעיהו, הנאמרות לאחר הקריאה בתורה, **בשבע** השבתות שלאחר תשעה באב ועד ראש השנה. הראשונה שבהן נאמרת ב"שבת נחמו" (ראה לעיל).

ז. זכר לחורבן

מנהגים שתיקנו חז"ל כדי לזכור את חורבן ירושלים ובית המקדש, כגון: להשאיר אמה על אמה מול פתח הבית ללא סיוד. 2. חתן מתחת לחופה שם אפר מקלה על ראשו, ושובר כוס מזכוכית, ועוד.

ח. ט"ו באב

יום טוב שנחוג בזמן בית המקדש השני. ביום זה יצאו בנות ישראל לבושות בבגדים לבנים לרקוד בכרמים, הבחורים שרצו לשאת אשה, באו לשם, וכל אחד בחר לו אחת מהן. יש הסוברים, ששמחה זו היתה זכר למחולות של בנות שילה מהטעם הנ"ל בתקופת השופטים (שופטים כ"א, י"ט). חז"ל (תענית ל, ב') מנו סיבות נוספות לחגיגות ביום זה: 1. אנשי דור המדבר פסקו מלמות כעונש על חטא המרגלים. 2. לאחר שבני ישראל התנחלו והתבססו בארץ ישראל, הותר לשבטים להתחתן זה בזה, ולהעביר נחלות ביניהם. 3. שבט בנימין הותר לבוא בקהל ולהתחתן עם בנות שאר השבטים, לאחר מעשה פילגש בגבעה. 4. הושע בן אלה מלך ישראל ביטל את השומרים, שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים כדי שישראל לא יעלו לרגל לירושלים. 5. הרוגי ביתר הובאו לקבורה לאחר מרד בר כוכבא. 6. פסקו לירות עצם לאורח הבערת האש על המזבח, כי הם לא היו יבשים מספיק.

ערך: שמואל כ"ץ רב בית הספר ממ"ד תורני לבנות הר-נוף ות"ת ממ"ד נחלה הר-נוף;
אולפנת חורבן שמואל